

LA DONSAYNA.

NÚM. 11.

9 DE FEBRER DE 1845.

AQUI MURIO SANSON CON TODA SU GENERACION.

ES DIR,

**así s'acaba del tot el raonament de Ba-
tiste y el Sueco.**

S.—Pos home, ¿per qué no li seguies la pata, y te enterabes tú mateix p'els teus ulls del estat del negoci? ¿No saps aquell *dicho* que diu: «*Hacienda, tu amo te vea?*»

B.—Calle, que ara vé el bó. Preparaes pera oir la pillá mes gran que hacha pogut fer ningun coixo del

mon. Pos señor, com acabe de dir, li tenia donaes onse pesetes y micha en lo dia de despus-aír, cuant al arribar á casa á poqueta nit, em crida fora al corral, y em diu: «Don Bautiste... (no es riga) la cosa ya está á punto de parir; d'aquí á mañana mucho será que no salga l'arco guiris; poro... (pareix que m'el sentia vindre) es menester haser l'último asfuerzo, y quedar bien con toda la corte; vinga un duro, y dende aquí me voy á trabacar pera que no se desgrasie.»

S.—¡Home, quín coixo mes demanaor! ¿y l'il donares?

B.—Despues de regatechar tot lo que vach poder, partírem la diferensia, y l'in doní mich, que encara el tinc clavat así en la boca del ventre. ¡Cuán bambau soc, mare de Deu de Sales! ¡Si aquells arribaren á saber lo que vach á dirli ara!.. per l'amor de Deu no siga parlaor, y guarde *el secret*...

S.—¿Qué así som dones? home, fesme mes favor... y crida un poquet, que no t'oixc masa bé.

B.—Pues señor, li afluixe el mich duro, en pesa per mes señes, y s'en vá nostr'home molt determinat á *trabacar pera que no se desgrasiara el asunto*. Yo pense lo que pense, y li pegue raere arreboaset en la manta, no mes per curiositat de saber aón anaba á *trabacar por su amigo Don Bautiste*, que dia éll; cuant al chirar un cantonet allí prop del hostel, vech que s'achunta en dos madames, que segurament estaben aguardantlo, y s'en entren els tres de camará en una botillería d'eixes de porta de carrer. El cor em pegá ya en seguida un vuelco, com els que sol fer Pauet l'ordinari en lo Campillo, y diguí entre mí: «¡per vida mehua, que este coixo té mes comes que yo!» Poro pera asegurarme mes, m'acoste un poquet capa la porta, y al compás del meu mich duro, que ballaba per damunt del taulell, oixc la veu de Don

Cuan, que dia rientse com *un tonto*: «á la salud de un páparo amigo nuestro, eche usté tres coplas, don Roque...» «Hombre, que n'eche cuatro á lo manco (diguí yo entonses, entrántmen de rondó) y tastémoslo todos, so tunante... ¿y d'eixa manera trabaca usté pera que no se desgrasie la cosa?... ¡pos no me desagusta el trabaco!...»

S.—¡Mira que fon cas, Batiste!

B.—¿Si fón?... m'haguera alegrat de que vosté per una chiripa s'haguera encontrat en lo fregao. Li vach dir lladre, pillo, *ladron*, astafante, *patatuer-ta*... y si no m'el lleven de davant, m'el menche...

S.—¿Y les madames?

B.—També ni hagué perà d'elles; ¡y á fé que tienien bona trasetta! La una pareixia la Samaritana...

S.—No de-baes anaba á buscar l'aigua á la font... ¿y el mich duro el rescatares?

B.—Encara haguera pogut pesigar el cambi, poro com en la cantá aquella vach trencar tres ó quatre copletes de cristal, m'achustaren el conte, y vingué la cosa talám-balám, es dir, que me s'el quedaren tot.

S.—Vamos, ya hu entenc, y per aixó traus el total de les catorse pesetes; onse y micha qu'en tenia ya en la pera, y mich duro... chustet, catorse pesetes...

B.—Que son catorse puñaloes pera un pobret com yo... catorse chornals de cavar en lo mareñ ara en l'ivern...

S.—Aixó hu sabrás tú de oides, perque el airet de la mar y el mánec de la aixada no han segut sempre les teues menchades favorites; pero tornem al coixo, y sapiam en qué quedá aquell belem.

B.—Sinse *el niño* y sinse *los pastores*. S'alborotá el cotarro, cada ú pegá per sa senda, y yo m'en torní al hostel tirant la fel per la boca.

S.—¿Y no has vist mes á *Don Cuan*?

B.—Ni ganes tampoc; poro, hu ha contat tot á *Don Pedro*, que es l'amo de *la posada*, que diuen así, y m'ha donat paraula de que li farà botsar la píldora; y yo en eixa confiansa...

S.—Has vengut á demanarme quatre duros pera el camí; ¿no es aixó?

B.—Y per mes señes qu'encara no m'els ha donat vosté, y no sap...

Mar.—Señor, ¿qué no sale usted á almorzar? son ya las doce y media y estará usted desmayado...

S.—Mira, pon otro cubierto, Mariquita, que Don Bautiste almorzará con nosotros...

B.—Encara que no *estea cubierto*, no vol dir *nada*, que yo *al raso* també li pegue *bien*. Lo que es menester es *poco caldo*, forsa de chulles, *buen vino*, y lo pasat pasat.

Mar.—Y parece tonto! Canario con el tio este!

B.—Anem, Margalita, fem *las pases* y ompli el barral, *c'aquello era una chansa*.

S.—Vamos, despáchate, mujer, que el convidado tendrá prisa... ahí tens tú els quatre duros; ara cuida-do que algun atre coixo...

B.—Ni encara que tinga quatre cames. Yo li asegure que el que m'hacha de traure á mí ya un sou así en Madrid, deu saber mes gramática que Sen Bonaventura...

S.—Home, ara que parles d'eixe Sant, ¿y la carta-ta que li habies d'escriure al teu amo Ventura? ya no t'enrecordes, no es veritat?

B.—Vaya si m'enrecorde! com á que la porte en la bolchaca pera amollarla cap'allá en lo correu d'esta nit... y á fé que está de mi flor! es chuplaria els dits no mes de sentirla...

S.—Vechamla, vechamla... *por vida mia!*... ¿qué está tancá?... yo que la volia vore, home!

B.—Ya li'n escriuré yo un'atra en aplegant allá, calle; que al cap y al fi tot será farina del *mismo* cabás.

S.—Anem, *bueno*, lo mateix es: mira, ¿saps qué pots fer? déixala ahí damunt de la taula, y yo faré que la tiren al correu en companyia de les meues.

B.—Encara em fa favor, pues no haurá perill de que me se perga... ahí la té... poro no chuem; cuida-do que me l'óbriga, porque hiá algunes mentiretes, y em sabia mal que...

S.—Tú et burles, Batiste? home, per l'amor de Deu; á tú et pareix que yo?...

Mar.—El almuerzo está en la mesa; cuando ustedes quieran...

B.—Mes pronte c'ara, may; anem á dinar.

S —¡Cóm se coneix que tú ya has fet un pienset este matí! tóca, aném, tóca...

(*Bon profit, caballers.*)

S.

Carta de Sento Beseroles á Pascualo Ratolí (1).

Barsella de Fransa, á seite de culio del año presente.

Carám, Cuallo, si saberes
en lo poc c'ha navegat,
¡qué coses m'han amostrat
los hombres y las muqueres!
¡Cuán bé diu un autor nou,
qu'el que p'el mon no camina,

(1) Sento Beseroles es un llaurador de Rusafa, que encara va per lo mon sinse poder despachar el ché-nero.

es com un poll de gallina
acabat d'eixir del ou!
Calla, calla, qu'estic lelo,
y per mes que vacha alerta,
á lo millor, *santo sielo!*
ya em tens en la boca uberta.
Pero no anem fent el tonto,
pues no es llans este de riure,
y lo que t'hacha d'escriure...
mas vale tarde que pronto.
Fá mich añ, que, segons saps,
per la meua mala estrela
em fiu, Pascualo, á la vela
en un barco plé de naps;
y buscantlos les pesetes
á tots estos macameus,
carreguí també fideus,
pesons de figa, palletes,
corfa de taroncha seca,
piñols de bresquilla tendra,
y pallús mesclat en sendra
del millor arros de Sueca.
Pues, señor, com vach dient,
bufant un ventet prou fort,
en tres mesos... de repent
em claví dins d'este port,
aon em tens plé de curruixes,
en lo chénero en lo barco,
y enfangat en mich d'un charco
en tarquim hasta les cuixes.
Mes no es este punt, amic,
el que em fá pendre la ploma,
sino el contarte, y no es broma,
entre quína chent estic.
Figúrat no mes, si vols,
si tindrà molta sustansia

esta chentola de Frància
 que diu *aricó* als fesols;
ansalad al ansisam,
 crec que *soulié* á les sabates,
pomdamur á les tomates,
 y á les chiquilles *madam*.
 Al pá li diuen *dupen*,
 el ví sinse nom el criden,
 pues no mes li diuen *ven*,
 y en un trago el got et buiden.
 Yo em ric com un albercoc
 de vore qu'estos gabachos
 son tan burros y tan machos,
 que no saben lo que es foc;
 Ni qué es perol, ni casola,
 ni anguila, granota, ó peix,
 ni feche, ni lleterola,
 ni carn de cuixa, ni greix.
 Y és tan inútil qu'els digues
 óli, salses, caldo ó neu,
 com si els dius reñons, ó lleu,
 anous, panses, meló ó figues.
 Per dir peres, fan *poar*;
 al cap li diuen *la tet*,
 y á la vesprada *suar*
 encara que fasa fret.
 A voltes demane yo
 aigua, obrint la boca tota,
 y hasta que no dic *deló*
 no m'en darán una gota.
 Tabaco en la tabaquera,
 mas que d'or tragues un sac,
 no en tindrás, si á la estanquera
 no li dius, vinga el *tabac*.
 Y está molt posat en us,
 (así parlant entr'els dos)

el dirlos als chavos *sus*
 com si foren algun gos.
 Pera almorsar de matí
 hiá qui es mencha un bou sanser,
 y si els dius, qué feu ahí?
 et contesten *dichuner*.
 En termes, que per mirar
 uns dichunis tan estrañs,
 es pot vindre así á pasar
 la cuaresma tots los añs.
 En lloc de setse es diu *ses*,
 al mar *mer*, y nada mas,
 de modo que en un poc mes...
 no sé si m'entenderás.
 Als criats y atres comparses
 dels cafens s'els diu *garsons*,
 y mediant iguals raons,
 les criades serán *garses*.
 Y en efecte, si eu repara
 cuansevol que á elles s'arrima,
 totes tenen coll de á vara,
 y la cama llarga y prima.
 No mes que óbrigues la boca,
 ya et dihuen, *no compren pa*,
 y á mí, encara que m'agrà,
 sols per créurels... compre coca.
 Yo no sé per qué eu dirán
 hasta els mateixos qu'el venen,
 sent així que tots ells tenen
 molt amor al nostre *archan*.
 Si dus la bolsa en la má
 á tot et dihuen que *hui*,
 yo me l'amague en lo sí,
 y els conteste que «demá».
 Tampoc encontrarás may
 per davant ni per darrere

niugú que li diguen Pere,
ni Roc, Quelo, Chaume ó Blay;
y parlant en veritat,
crec que sants no n'hiá mes c'ú,
perque tinc ben observat
que á tots els diuen *muixú*.

Ya pots figurarte, pues,
el meu cor cóm estaré
cuant els parle en valensiá
y em responen en fransés.
Qu'es lo mateix pera mí
(y els ho dic soltant la risa),
que si em parlen en llatí
com un retor cuant diu *misa*.
De modo, qu'encara en señes,
com tenen estos garrantes
el cap mes dur que les peñes,
prenen els pitos per flautes.
Y aixó que les que yo els fas
son tan fásils de asertarles,
que no pot equivocarles
qui tinga en la cara el nas.
Cuant tinc fam, per l'ordinari
nunca parle una paraula,
no mes *vach*, óbric l'armari,
prenc un pá y m'asente en taula.
Si conec que m'entra son
allá á les deu de la nit,
la seña que correspon
es... anarmen capa el llit.
Y aixina, poc mes ú manco,
vach interpretant la lley,
perque no tinc mes remey
que herrar ó quitar el banco.
Pero á pesar d'un lleguache,
que tal claritat respira,

á voltas (pareix mentira)
 no cauen en lo formache.
 ¿Pues qué't diré d'atres fets
 d'estos *muixús* majaderos?
 Els homens porten cosets,
 y les madames sombreros;
 aquells van molt plens de risos,
 bucles, pendientes y anells,
 y estes en los euls postisos,
 y en botes y saragüells.
 Y uns y atres, es dir, tots,
 en companyia ú asoles,
 sempre van fent cabrioles
 ó ballant y pegant bots.
 Sols per ferli cosquerelles
 á cuansevol foraster,
 es besen en lo carrer
 els mascles y les femelles;
 y no falta borinot
 que quant els morros aplica,
 si la *madam* es bonica,
 s'arrima tot lo que pot.
 Podrá ser aixó obra bona,
 pero yo, fent el *non sabo*,
 dic: que el besar á una dona
 no es com ferse un nuc al rabo;
 perque crec y tinc per sert
 que entre el mascle y la femella
 no convé posar canella,
 ni salses, ni... cholivert.
 En fí, hia molt c'advertirte,
 mes si tot ara teu conte,
 no'm quedarà res que dirte
 al vóret, que será pronte.
 Pues vech qu'el calor apreta,
 y no es despacha en la lloncha

ni un piñol, ni una palleta,
ni una corfa de taroncha.
Que es bo que sapiés y entengues,
que el dedicarse al comers,
té, Cuallo, mes pelendengues
que escriure esta carta en vers.
Pues lo que no es torna fum
sol volársen com les mosques,
pero... s'apaga la llum...
y... ¡adiós!... m'ha quedat á fosques.
S.

—
Ya qu'els cuentos c'ham imprés
els agraden als amics,
Per un cuentet manco ú mes
No serém pobres ni rics.

—
ALLA EN VA UN ATRE (1),
—

Anaben una volta per un camí dos arrieros de Ibi á buscarse la vida per eixe mon; que el que naix pobre, prou treball té; y á poques anaes y vengudes, al chirar una sendeta, entropesen en un atre, que seguía també la mateixa ruta. S'achuntaren en éll, com era molt natural, trabaren conversació, y els arrieros conegueren pronte qu'el nou companero era un poc baix de davant, perque no parlaba mes que tonteries y desficasis; en termes que el tio Bernardino li digué al atre camarada (qu'era un tal Policarpo Ramallola): «bon viachet tenim, amic: este bambau mos divertirá en les seues majaderies hasta que arribém á Alcoy.» Pos señor, en asó, anda que andarás, que poco vas, es feu hora d'almorsar, y li

(1) Y fresquet, acabaet d'agarrar; encara cuecha; es dir, mes vell que l'arna.

diuen molt jovials els arrieros: «anem, companyero, sentemse un ratet allí baix d'aquella garrofera, y fem un mos; traga cada ú lo que porte, *mesa redonda*, quatre tragos y avant la caixa.» El tonto respongué: «Fills meus, yo no porte mes que fam, y prou, perque desde ahir de matí queestic *per istam*, y es feu al mateix temps una creu de micha vara davant la boca.

Els de lbi portaben una sobrasada de á dos lliures, y un pa blanc d'á sou, que s'habien comprat al pasar per Castalla, en ánimo de partírseu com á bons chermans, y com ya tenien l'ánimo fet de mencháseu élls á soles, la veritat, els venia molt á repel el fer part á ningun terser. Pensen pues lo que pensen, es feren un escoltet, y digueren: «anem á deixarnos á este *asperges*, sinse qu'es mame la partida, que al cap y al fi en paraules també es pot quedar be, machorment quant es tan beneit y tan fásil de combregar en l'as d'oros.» Pren la paraula en seguida el tio Bernardino, com á home de mes respecte, y fa la sigüent proposició: «Vaya, caballers, asó ya está vist; mes val ú content del tot, que tres á micha requesta; no tenim mes que este panet y esta llonganiseta; y si mos tirem els tres damunt, no ni há pera comensar. Caiga, pues, tot en pesa en un almari, y este almari siga el d'aquell á qui nostre Señor li done un ensomit mes raro y maravillós; pera lo cual soc de pareixer que mos chitem un ratet así mateix á la sombra d'este abre; contaré luego cada ú lo c'hacha ensomiat;

Y el que tinga mes rara ensomiada

Qu'es menche tot lo pa y la sobrasada.

Pos señor, *dicho y hecho*; aseptaren la proposició, estengueren les mantes, y á dormir. D'aón volgué el diable, que sempre va solt, que aixina en chansa en chansa s'adorguaren de veres Policarpo y el tio Ber-

nardino (bé que no era estrañ, perque habien matinechat molt); y apenes els ouí roncar *el tersero en discordia*, allarga la má per baix la manta á poquet á poquet, pega un tironet á la alforcha, que li servia de capsal á ú dels atres, y despues de varies probetes y ensayos, en molt tiento y gran cuidado sampa el pá blanc y la compañera rocha, y en quatre tellaes (pero ¡qué tellaes) seu encaixa tot sinse compasió en lo calabós mes fondo. Es torca en seguida *els labios*, que diuen els valensians, torna á deixar l'alforcha del mateix modo que s'encontraba avans de la conquista, y es chita atra volta com un canonche.

A poc rato es despertaren els arrieros molt estorats, y badallant de fam al mateix temps, li pegaren un rempuixó al bambau (que dien ells), qu'estaba fent l'adormit, y habentse incorporat tot lo mon, diu el tio Bernardino en molta formalitat: «Segons lo que tenim tratat, caballers, yo'm pense que ningú es menchará la sobrasadeta mes qu'el fill de ma mare, perqu'el meu ensomit es lo mes raro y asombrós qu'es paga desichar.» — «¿Y aixó, que qué ha ensomiat?» li digueren els atres. «Ha ensomiat (contestá éll) que un rechiment d'ánchels en flautes, panderos y violins m'han agarrat de les polseretes, y me s'han emportat volant com un papa-figo capa l'habitació de Sen Pere; allí ha vist á *todos los santos de la corte selestial*; m'ha pasechat per aquells chardins, aon s'encontren rius d'anisete (1) y fonts d'horchata de chufes; ha corregut totes les sales y galerías del primer piso, que per mes señes estaben plenetes hasta el trespol de llauraors, arrieros, carreters y chent de poc mes ó meñs; m'ha fet amic de Santa Rita y San Benito de Palermo, y en una paraula,

(1) Traslado al amigacho Batiste Moscatell.

es tant... y tant... y tant lo c'ha vist en lo meu en-sómit,

Qu'el home que siga franc
Dirá que no es desatino
El qu'es menche Bernardino
La sobrasá y el pa blanc.»

«Aixó serà lo que serà (respongué en seguida Policarpo), perque si vosté ha tirat capa dalt, yo ha tirat capa baix, y si á coses rares y estupendes anem, em pense que ningü atrapa l'almorsar mes qu'el net de m'agüelo.» «¿Pues que tú c'has vist? li preguntá l'amic de Senta Rita.» «Calle, calle, no'm diga res (continuá el mateix Policarpo), qu'encara estic tremolant com una verguera. ¡Pos no ha ensomiat que entre mich d'una nubolá de gats, ratolins, sapos, moixetes y atres avechuchos de la sarpa llarga, habia caigut en l'infern!!!

Allí ha vist á tots los notaris y abogats c'han mort desde qu'el mon está fundat, ¡eu! y hasta els diables pareix qu'els tenien por! Procuraorets tampoc en faltaben per aquella audensia, ¡y á fé que les costes les cobraben en bona moneda! Habia set ó huit diablets, que forrada de vaqueta y plena de punches de fil d'arám, duhien en les sarpes una espesie de penca de pitera que anaben revolant per entre mich de tota esta chent de ploma, caixcantlos de ferm, y dient al mateix temps esta cansoneta:

«Oh pícaras langostas
De las gentes sencillas,
Cobrat ahora estas costas
Sobre vuestras costillas.»

Pos y sastres?... lo manco n'hauré vist trenta mil; y barbers, dotors y potecaris?... un eixérsit. De'ls co-

mersiants *no digo nada*, porque aixó ya es bó y sabut; pero sobre tot, lo que abundaba mes que res son els pretenents; á estos els tenien molta quimera per aquell terreno, porque no deixaben viure á ningú, sempre en los paperots baix del bras... Madames d'eixes del c. postis, y floretes en lo moño, també ni habia prou ballant el bolero per damunt d'aquelles calderes; y en fí, ya poden vostés figurarse si m'hauré divertit poc, y si tinc ó no raó pera dir qu'el pa blanc y la sobrasada ningú s'el paparà mes que yo:

Perque si un home eu repara,
Ni en l'estiu ni ara en l'ivern
Pot haber cosa mes rara
Que encaixarse dins l'infern.»

¡Eu! que tambe está bo el teu ensómit!... pero vechám el del amic qué tal es, digué el tío Bernardino, fentli al mateix temps á Policarpo una ullaeta de intelichensia, com qui diu: ¿este *macadero* en quína solfa nos eixirá ara?...» (y á fé que no fou mala!)

Pos señor, el tal *macadero*, que no habia ubert la boca mentres els arrieros contaben les seues aventures, diu entonses pegantse dos palmaes al front: «Em pense, em pense que ningú es mamará la porga mes que Cualó (grasies á Deu que ya sabem el seu nom) porque pareix que Nostre Señor hu hacha fet aposta... ¡Pos no h'ansomiat aixó mateix que acaben vostés de contar!... es dir, que la ú s'en habia puchat capa el sel, y l'atre habia caigut de cap en l'infern; y yo, bambau de mí! com sempre ha oit dir qu'els que s'en van cap'allá ya no tornen, m'alsat... y m'ha menchat sinse malisia lo que habia dins l'alforcha!!!...

Y habent vist qu'era molt sert
Lo qu'els dia el amigacho,
Es quedaren els de Ibi
Morts de fam y en lo cap cacho.

S.

CORRESPONDENCIA DONSAINIL.

De Albalat de Pardines mos escriu un tal Pepe M. donantmos una notisia prou desagradable.

Pareix que alguns amigachos del referit poble, compadeixentse dels pobres redactors de la *Donsaina*, que no menchen per este terreno mes que *garbansos* y *carne de vaca*, trataben de enviarlos en molta formalitat micha dotsena de coll-verts; y habentse quedat á velar en este obchecte dos paranses, que estaben derramellantse de ploma, y d'esguits de rabo de pardal, sobre haber caigut de tos, y haber romput p'el mich la escampilla en lo gran tiró que pegaren els dos paransers, al vore cada ú un núgol... d'animalets baix la tela... la feren porra, es dir, no despararen el filat. Y aixó qu'el director de les tals paranses era un tal Bondia (1), que té mes fama que Merlin... ¡En nosatros habia de caure la desgrasia! Pero en fí, encara no perdem les esperanses de tastarlos, porque despues de les paranses venen les choques, y confiant en asó mos diu el mateix corresponsal:

Que entre Brasos y el Chendrot,
L'agüelo Alaix, Ungles y éll,

(1)Y salut, caballers.

Han de fer tot lo qu'es pot,
Perà enviarne un parell (1).»

TABALET.

En alguns d'els números anteriors tenim dit que estava molt en boga en la nostra patria la moda del *gafant*. Encara continúa, pues, y els afionats, per no perdre la costum, s'han dedicat ara á sampar *Donsaines* á falta d'atra cosa; de modo que tots los correus mos venen una porsió de reclamacions de varios suscritors, que han tret de bona fé els cuens del bolsillo pera que atres en ses mans llavaes (ó brutes) els agafen la solfa, y tinguen la música de baes... ¡Miren vostés que es menester tindre pera

(1) Que siguen mascle y femella, y ben greixosets.

d'asó tan poca vergoña com el anterior agüelo de la peluca, á qui sorprengueren l'atre dia en sert puesto en una *Donsaina* que no era seua.....

Per aixó reclamen tant
El nostre alegre instrument...
D'Eixátiva, de Torrent,
De Benidorm y Alacant (1).

(1) Y de atres varios pobles. Pero tingas entés, que la redacció no té ninguna culpa; pues hiá suscritor á qui se li han enviat els números tres voltes... y lo mateix que si caigueren en un pou. Molt abunda el gafaut!!!